

Preljub

DRUGO LICE BRAKA

Ako se osvrnemo oko sebe i promotrimo bračne parove, vidimo da je sve manje brakova koji dobro i skladno funkcioniraju, koji su sretni, a sve više onih koji se održavaju tek silom inercije. No je li preljub pravo rješenje i jesmo li uopće predodređeni za monogamiju?

Napisala **Livia Čveljo** • Fotografije **Profimedia**

*PRELJUBI
SU ČEŠĆI U
STRESNIM
RAZDOBLJIMA
I PRILIKOM
VEĆIH ŽIVOTNIH
PROMJENA KAO
ŠTO SU ROĐENJE
DJETETA,
NEUSPJEH
ILI OTKAZ*

Postoji li u današnje vrijeme monogamija? Prava monogamija? Možda nemamo serijske afere poput slavni osoba o kojima se naveliko priča, ali vjerojatno smo mnogo manje monogamni nego prije. Možda se više upuštamo u flertove, ozbiljna i manje ozbiljna udvaranja, posebne i, tobože, platonske ručkove s ljudima s kojima se vidamo mnogo više nego što bismo željeli priznati svome partneru. Mi, u najmanju ruku, iskušavamo granice vjernosti putem SMS poruka i društvenih mreža. A neki od nas, pak, imaju prave, staromodne, strastvene afere. Pitajte ljude oko sebe i vidjet ćete. Pitajte prijatelje, prijatelje prijatelja, poznanike i kolege s posla. Razgovarajte s mlađima, starijima, muškarcima i ženama o odnosima s ljudima koji nisu njihovi partneri. Što se može kvalificirati kao flert? Kako flert prerasta u nevjeru? 'Preljub je prestao biti tabu. Iako je varanje partnera vjerojatno staro koliko i samo partnerstvo, danas se mnogo više i otvorenije govori o tome. Tako čitamo o preljubima javnih osoba, gledamo o tome u filmovima, svjedoci smo takvih situacija kod poznanika, pa i bliskih osoba. Iako nevjeru i dalje doživljavamo velikim prekršajem te se u pravilu zgražamo nad njom, ona postaje sve uobičajeniji dio društva i svakodnevnog života. Samim smo time i mi kao pojedinci spremniji učiniti to dijelom svog života – bilo da smo u ulozi preljubnika ili druge strane. Jednostavno je postalo 'normalnije'. Osim toga, granice koje sebi i drugima postavljamo mnogo su labavije. Slobodne su veze češće, neobavezan je seks sve prihvatljiviji, razvodi su gotovo pa jednako česti kao i sklapanje braka. Općenito gledajući, u društvu se danas mnogo manji naglasak stavlja na odgovornost, u ovom slučaju na odabir jedne osobe s kojom ćemo aktivno graditi svoj život, a sve se više naglašava pravo pojedinca da ispuni svoje želje. Takav nam društveni kontekst na neki način daje dozvolu, pa čak i opravdanje, da svoje potrebe zadovoljimo na suštinski pogrešan način – bježeći od problema i tražeći zadovoljstvo s nekim drugim, a riskirajući pritom sreću osobe koja nam je dala povjerenje i s kojom smo se odlučili na vezu. Drugi je razlog zbog čega su nevjere danas mnogo dostupnije i to što ljudi mnogo vremena provode na poslu. Takva situacija rezultira snažnijim i bliskim odnosima s kolegama i klijentima. Samim time

manje vremena provodimo s partnerom, što može rezultirati manje kvalitetnim odnosom. Osim toga, danas na posao dolazimo vodeći brigu o svom izgledu, čime smo si i fizički sve privlačniji. Također, mnogo se više identificiramo s onim što radimo - veće su aspiracije i ulozi, zbog čega smo i emocionalno uključeni u taj dio svog života. Posljedica je i da se češće povezujemo s ljudima sličnih interesa u radnom okruženju, tražimo i dajemo podršku u izazovnim situacijama te dijelimo mnoga zajednička iskustva. Sve

Postoji li opravdanje za preljub?

Nezadovoljstvo vezom ili brakom može biti objašnjenje, no ne i opravdanje za nevjeru. Ako je osoba nesretna u partnerskom odnosu, onda je prvi korak vidjeti kako se to može riješiti – treba razgovarati s partnerom, pokušati promijeniti vlastiti pristup, otvorenije izraziti želje i potrebe, razmisliti o tome je li ta veza ono što uistinu želi i sl. Ulaganje energije i emocija u neki novi odnos samo smanjuje mogućnost da se na konstruktivan način pozabavimo onim što nas muči. Zadovoljavanje svojih potreba negdje drugdje dugoročno može samo povećati nezadovoljstvo partnerskih odnosom. Pritom, dobro je imati na umu da, ako nas privuče neka druga osoba (što je posve normalno), korisno je vidjeti što nas privlači u tom kontaktu i kako to isto ili slično možemo izgraditi, možda čak i vratiti u naš partnerski odnos.

opisano stvara dobre uvjete za rađanje želje da s nekom osobom odemo i korak dalje od poslovnog i prijateljskog odnosa, neovisno o tome je li riječ o seksualnom, emocionalnom ili odnosu koji uključuje obje dimenzije, objašnjava psihologinja Martina Trboglav iz Ramiro centra. Dovoljno je da upišete riječi 'brak i preljub' u Google i bit će vam ponuđeno oko 17 milijuna stranica koje savjetuju kako oprostiti nevjeru ili kako se nositi s tom groznom emocionalnom povredom. Neke statistike pokazuju kako

će oko 50 posto oženjenih muškaraca varati svoje partnerice, a čak njih 81 posto neće priznati svoju nevjeru. Ono što je svima jasno jest to da ljudi jednostavno varaju. Oduvijek su to činili. Koji su njihovi motivi? Je li to nezadovoljstvo postojećom vezom, potraga za uzbuđenjem, neobaveznom seksom ili nečim sasvim trećim, nije ni važno. Kada se prevara dogodi, drugoj strani motivi nisu toliko važni, barem ne odmah. 'Zasigurno ljudi često ulaze u brak nesprenni i s nerealnim očekivanjima, misleći da će osjećaj koji imaju na početku veze potrajati zauvijek. No osjećaj zaljubljenosti uvjetovan je mnogim fiziološkim promjenama u tijelu koje dovode do selektivne percepcije – vidimo samo pozitivne strane partnera te primjećujemo ono što nas povezuje i potpuno zanemarujemo mnoge objektivne razlike. Jednom kad te kemijske reakcije u tijelu prođu, partnera počinjemo vidjeti u mnogo realnijem svjetlu, ponekad čak primjećujući samo negativnosti (što je jednako nerealno kao i kad vidimo samo pozitivne strane).

Motivi preljuba

Istodobno, zajednički život postaje ispunjen mnogim obvezama, odgovornostima te izazovima, što sve dovodi do svojevrsnog šoka i razočaranja. Nevjera u tom kontekstu često može predstavljati povratak u onaj slatki i pomalo ovisnički osjećaj zaljubljenosti. Naime, ljubavnički je odnos u pravilu lišen obveza i svakodnevnih poteškoća, a obojen intenzivnim emocijama i pažnjom koju ljubavnici jedan drugome posvećuju. Često se te osjećaje pogrešno doživljava snažnijima i čišćima, kaže Trboglav. Zanimljivo je da su istraživanja potvrdila kako su preljubi češći u stresnim razdobljima i prilikom većih životnih promjena – rođenje djeteta, smrt roditelja, neuspjeh ili otkaz na poslu, preseljenje u drugi grad, i sl. – kad nam je potrebna podrška i pažnja, što zbog manjka kvalitetne komunikacije, često ne znamo tražiti i dati u partnerskom odnosu. Osim toga, prema riječima psihologinje, kod muškaraca se motiv prevare često krije u fizičkoj privlačnosti i potrebi za seksualnim zadovoljenjem, dok kod žena više dominiraju emocionalne potrebe – da se osjete shvaćeno, podržano, voljeno i prihvaćeno. 'Pritom je zanimljivo napomenuti kako pretpostavka da iza svake nevjere stoji nezadovoljstvo

ZADOVOLJAVANJE VLASTITIH POTREBA NEGDJE DRUGDJE DUGOROČNO MOŽE SAMO POVEĆATI NEZADOVOLJSTVO PARTNERSKIM ODNOSOM

KAO MASA, VRLO SMO KRITIČNI PREMA DRUGIMA I NJIHOVIM BRAČNIM IZLETIMA

brakom predstavlja svojevrsan mit. Neka istraživanja čak pokazuju da su preljubi, pogotovo kod muškaraca, češći u dobrim nego lošim brakovima. No uz navedeno, postoje i mnogi drugi razlozi koji se mogu kriti u pozadini prevare, pa je uvijek važno imati na umu da svaki takav čin u sebi nosi svoju priču. Ponekad je jednostavno riječ o iskrenom zaljubljanju u drugu osobu, a da to ne znači bijeg od lošeg braka, utjehu u teškim trenucima, traženje pažnje ili puko zadovoljavanje seksualnih želja, naglašava ona.

Osjećamo li grižnju savjesti Nedavno je u američkom časopisu Esquire objavljena velika tema o tome zašto ljudi varaju, napisana iz perspektive žene koja je nečija ljubavnica. U njezinu razgovoru s brojnim muškarcima koji varaju svoje partnerice primijetila je kako kod njih izostaje osjećaj krivnje, srama i kajanja. To ju je dovelo do zaključka kako ljudi koji varaju uopće ne osjećaju grižnju savjesti. Čak i neki stručnjaci smatraju kako je riječ o mitu kako bi drugoj strani bilo lakše. 'Osjećaj grižnje savjesti javlja se kad se ponašamo suprotno onome što smatramo ispravnim. Kod mnogih se pojavi grižnja savjesti te se teško nose s činjenicom da su prevarili svog partnera, pogotovo ako je to potpuno drukčije od onog kako su sebe doživljavali kao osobu. No u psihologiji je poznato postojanje obrambenih mehanizama, koji nam pomažu da se lakše nosimo s vlastitim negativnim emocijama. Tako u ovom konkretnom slučaju na scenu često nastupa racionalizacija. Naime, ako je osoba napravila nešto što je suprotno njezinim vrijednostima i uvjerenjima, nesvjesno će tražiti objašnjenje svom ponašanju, kako bi zadržala dobru sliku o sebi. Drugim riječima, svi mi imamo potrebu biti dosljedni – da naša djela budu usklađena s našim razmišljanjima. Onda kad se to ne događa, tražit ćemo način kako to opravdati vanjskim okolnostima ili ćemo čak promijeniti vlastiti početni stav (pogotovo ako se nevjera ponavlja), kako bi ono što mislimo i radimo postalo usklađeno, što je važno za osjećaj samopoštovanja. Samim time što je osoba racionalizirala, odnosno pronašla opravdanje za svoj postupak, smanjuje se ili pak potpuno nestaje osjećaj grižnje savjesti, barem u tom trenutku', kaže psihologinja. Psiholozi smatraju da muškarci tradicionalno pretjeruju kada je riječ o nevjeri, dok

Na ženski se preljub gleda drukčije

Razlozi tomu kriju se još u davnoj prošlosti ljudske vrste. Iz evolucijske perspektive poznato je da su muškarci bili lovci, a žene su prikupljale hranu skupljajući plodove. Budući da su donosili za preživljavanje konkretniji ulov, njihov rad i uloga doživljavani su važnijima od doprinosa žena.

Osim toga, bitna je uloga žene bila očuvati obitelj i brinuti se za djecu, zbog čega su često i ovisile o svojim partnerima. Rezultat toga je što su muškarci postali statusno jači u društvu – bili su oni koji donose odluke. Nažalost, iako je društvenim razvojem fizička snaga postala irelevantna za preživljava-

nje, stvoreni omjer snaga se zadržao. Takvo što vidljivo je u različitim društvenim prednostima u kojima muškarci još uvijek uživaju (bolje su plaćeni, češće ih se doživljava kao vođe, djeca nasljeđuju očevu prezime), kao i u toleriranju neprihvatljivog ponašanja poput nevjere, dominacije...

je žene podcjenjuju. Logika nalaže da svoje partnere varamo više nego ikad prije. Imamo mnogo više mogućnosti za to. Više radimo i putujemo, što znači da više izbivamo iz svojih domova. Tehnologija nam nudi veću dostupnost, što znači da su se definicije same nevjere proširile. Emocionalne nevjere su u porastu.

A opet, nevjerojatno je koliko smo puni poštovanja i privrženi prema tom idealu monogamije. Kao masa, vrlo smo kritični prema drugima i njihovim bračnim izletima. Licemjerni smo prema ljudima koji to učine. Likujemo ako budu kažnjeni. Javno osuđujemo nevjeru i pričamo o njoj privatno. Postavlja se pitanje zašto živimo takvu dihotomiju? Zašto tako zdušno podržavamo ideju monogamije, kada nam samima to ne uspijeva? Zašto inzistiramo na preljubu i ustrajemo na vjerovanju u monogamiju, kada za to nismo sposobni? No ponekad treba misliti i o drugoj strani. Mogućnost oprosta i nastavka života s osobom koja je varala, za svaku je osobu drukčija. Netko to može, a netko ne. 'Nevjera stvara veliku ranu i ostavlja dubok ožiljak na partnerski odnos, pogotovo ako je bila riječ o ne samo jednom nego ponovljenim susretima. Suština problema ne skriva se toliko u samom aktu preljuba, koliko u osjećaju izdaje i snažnom gubitku povjerenja. Često osobi koja je prevarena, pogotovo ako je imala osjećaj da je sve u redu, spoznaja o prevari ruši mnoga njezina uvjerenja i vrijednosti kojima se u životu vodila. S jedne se strane u trenutku potpuno gubi povjerenje u partnera, ali se i s druge gubi povjerenje u sebe samog, jer se postavlja pitanje: Ako dosad nisam ništa primjećivala te se sve događalo izvan moje kontrole, kako mogu od sebe očekivati da ću sutra primijetiti znakove da nešto nije u redu. Upravo zbog toga, prevarena osoba razvija snažnu samozaštitu i oprez pa nerijetko nastavlja vidjeti opasnost ondje

i gdje je više nema. Osim toga, kod prevarene se osobe izmjenjuju različite negativne emocije – od ljutnje, bijesa, tuge, razočaranosti, nesigurnosti, nemoći, izgubljenosti, do osjećaja propitivanja vlastite vrijednosti i krivnje. Mnogi ljudi, unatoč tome, odlučit će ostati u odnosu, a da uopće nisu razriješili problem i zajednički izliječili nastale rane. No zanemarivanje situacije i prelazak preko onog što se dogodilo često dovodi do još dubljeg nezadovoljstva, zamjeranja, loše komunikacije, konflikata i sve većeg udaljavanja. Nakon nevjere partnerska veza zasigurno više nikad neće biti onakva kakva je bila. I u pravilu se dosta teško ponovno izgrađuje. No uz velik trud, moguće je da postane još snažnija', kaže Martina Trboglav.

Stvar osobne odluke

Problem je što često onaj koji je bio nevjeran jednostavno želi krenuti dalje i ne vraćati se više u prošlost. No takvo što je gotovo pa nemoguće prevarenoj osobi dok ne proradi svojevrsnu traumu koja je nastala te stvori prihvatljivo razumijevanje cijele situacije. Samo tako se uistinu može krenuti dalje, bez repova. U tom je procesu silno važno i ponovno uspostavljanje izgubljene ravnoteže. Naime, preljub često znači i da se u ljubavnički odnos unosilo više pažnje, ljubavi, vremena, pozitivnih emocija, iskrenosti i otvorenosti nego u partnerski. Kako bi se izgradilo izgubljeno povjerenje, važno je vratiti, pa čak i pojačati fokus na ono što se želi ponovno izgraditi – partnerski odnos. To znači potpuno prekidanje ljubavničke veze, te strpljivo, ustrajno i snažno ulaganje pozitivnih emocija, pažnje, truda i vremena u odnos s partnerom. Koliko god nam je to teško prihvatiti, svi su naši postupci rezultat naših odluka. 'Svijest o tome što radimo, slobodna volja da odaberemo svoje ponašanje, savjest da znamo procijeniti što je ispravno, te sposobnost

predviđanja posljedica naših akcija, sve su to karakteristike koje nas čine ljudima i koje nam daju mogućnost i odgovornost da upravljamo sobom i svojim ponašanjem. Naravno da je lakše reći – dogodilo se, alkohol je djelovao. Čak i kad je riječ o gubitku kontrole nad sobom zbog djelovanja alkohola ili droga, osoba je svjesno sebe dovela u takvo stanje, znajući moguće posljedice, čime je i preuzela rizik od neželjenog ponašanja. Što prije prihvatimo da imamo mogućnost i odgovornost odabrati svoje ponašanje, to ćemo i brže odlučiti uložiti energiju u ono što nam je važno, i to na način koji je usmjeren na traženje rješenja, a ne bježanje od problema. Neki će ljudi uistinu biti spremniji prevariti svog partnera. To će ponajviše ovisiti o tri faktora. Prvi se odnosi na vrijednosti i stavove osobe. Što osoba čvršće smatra da je prevara, npr. nemoralno i nepoželjno ponašanje, to će biti manje spremna to napraviti. I obratno – oni s fleksibilnijim stavovima, lakše će se odlučiti za takav korak. Drugi faktor koji može utjecati na vjerojatnost hoće li neka osoba biti sklona prevarama karakteristike su osobnosti. Istraživanja su pokazala da su preljubu sklonije osobe koje su ekstrovertirane, ili otvorene prema novim iskustvima, ili manje usmjerene na druge ljude, ili manje odgovorne. Treći faktor odnosi se na okolinu. Ako se nalazimo u okruženju u kojoj je preljub relativno normalna pojava, i mi ćemo kao pojedinac biti spremniji napraviti isto. Međutim, i dalje je to stvar osobne odluke i odabira, zaključuje psihologinja Martina Trboglav. U ovome trenutku u svakome kutku svijeta, netko vara svoga partnera, netko, pak, razmišlja o tome ili sluša priču o nekome drugome tko vara, ili je sam prevaren. Sa svakim brakom, sa svakom vezom dolazi i mogućnost prevare. I to se nikada neće promijeniti. Jedino što vam preostaje jest vjerovati.

On ju je prevario, ona je ostala

Donosimo priču žene koja je nakon 12 godina braka doznala da je suprug vara. Pročitajte što se dogodilo s njezinim brakom i što je naučila iz svega. Sada, komadić po komadić slaže dijelove svoga života i pokušava iz svega izvući ono najbolje

Još uvijek čuvam čipkasti crni grudnjak iz doba kada sam bila nečija ljubavnica. Veza s muškarcem koji je živio u drugom gradu bila je posve drukčija od onih koje sam imala do tada. Većina dotadašnjih partnera prigovarala mi je da ih gušim. Veza s oženjenim muškarcem za mene je predstavljala slobodu, uzbuđenje. Vidali smo se pet mjeseci. Nikada se ta veza nije činila pravom – više sam se brinula o njegovoj ženi od njega samog i osjetila sam pravo olakšanje kad sam upoznala sadašnjeg supruga s kojim sam u braku 12 godina. U vezi s oženjenim naučila sam kako se sve vrtjelo oko seksa, nikada nisam provodila toliko vremena njegujući se, depilirajući i kupujući si seksi donje rublje. Također sam naučila da mi nije uopće bilo važno kakva je on doista osoba, jer se s time morala nositi njegova supruga. Primamljivo je romantizirati taj balon od sapunice, pogotovo kada je usporedite s umorom i frustracijom, plaćanjem računa, odgojem djece, pranjem i glačanjem – što je stvarnost svake udane žene. No afera samo nakratko zasjeni tugu koju sigurno svaki supružnik osjeti kada dozna za nevjeru svoga partnera.

Postoji li novi početak? Sve mi je to bilo poznato, i ono što još znam jest da nevjera može uništiti brak. Ono što nisam znala jest to da brakovi katkad mogu preživjeti štetu. I da neki zapravo mogu profitirati od toga, jer razočaranje i izdaja, koliko god bolne bile, otvaraju vrata za novi početak. Ispalo je da je i moj brak bio jedan od takvih. U prosincu 2009., devet dana prije Božića, i samo četiri mjeseca nakon što smo se suprug i naše troje djece preselili u veći stan, Nikola

je došao s posla, večerao, posjeo me na kauč i priznao da je tri godine imao ljubavnicu. Još se uvijek mogu prisjetiti izraza njegova lica kada je izgovarao te riječi – prestravljeno i izgubljen. Rekao mi je da je veza gotova, da se užasno kaje i da je oduvijek znao da je želio svoju obitelj – mene i naše troje djece. Obećao mi je da više neće biti u kontaktu s njom. Rekao je da je to bila velika pogreška, loš izbor. No također mi je priznao kako ju je doista volio i divio joj se. Ispričao mi je kako je zabavna, pametna i hrabra. Doznala sam i da je udana i majka dvoje djece. Također je spomenuo da nisu koristili zaštitu. Ne znam postoje li riječi kojima bih mogla opisati kako sam se osjećala sljedećih mjeseci. Bila sam povrijeđena, šokirana, slomljena srca, bijesna, istraumatizirana, prestravljena. Osjećala sam se izdanom, nasilnom, poniženom i neopisivo tužnom. Nisam mogla spavati, jedva sam jela. Tijekom dana, kada je on bio na poslu, pretraživala sam sve njegove stvari, jedino sam za to imala snage. Tijekom noći, kad bi zaspao, pregledavala sam njegov laptop i mobitel, zatim bih ga probudila urlajući na njega, histerično plačući. A opet, znala sam jednu stvar: nisam bila spremna razvesti se od njega. Da sam ga izbacila iz stana u naletu bijesa, vjerojatno bih ga nakon nekog vremena primila natrag, i tako unedogled. No nisam to željela učiniti svojoj djeci. Također sam reagirala na činjenicu da više nisam znala tko je moj suprug; osoba koja me prevarila činila mi se kao stranac. Morala sam otkriti za koga sam to udana. I tko god bila ta osoba, znala sam da je naš brak za njega negdje putem prestao funkcionirati i da bismo ga spasili, bilo je po-

trebno da oboje to želimo. I tada sam osjećala povezanost s njim. Godina koja je uslijedila bila je teška. Osjećala sam kako istodobno živim u prošlosti i sadašnjosti. Pitala sam se na koji način mogu spasiti naš brak i je li vrijedan spašavanja? Potražili smo pomoć, svaku smo večer razgovarali. Bjesnila sam nazivajući ga najružnijim imenima – nije se bunio. Postavljala sam mu pitanja, a on je odgovarao na njih, i unatoč tome što će me neki njegovi odgovori mučiti do kraja života, ali sama činjenica da je bio voljan pričati, učinila me sigurnijom.

Fatalna privlačnost

Jednako je važna bila njegova spremnost da mi se ispriča. 'Oprosti' je nevjerojatna fraza kada je riječ o slomljenom srcu. 'Samo nastavi to govoriti. Bez prestanka, kad god poželiš, govorila sam mu. Bilo je čak trenutaka kada sam osjećala sažaljenje za njega, koji je u naš brak ušao s manje spoznaja o sebi i manje iskustva kad je riječ o suprotnom spolu te koji je, čini se, preko ušiju bio zaljubljen u nju. Najčudnije je to što sam se u tih prvih nekoliko mjeseci osjećala užasno spremnom za seks, nisam mogla razumjeti zašto me taj gad uopće privlačio. Kada sam nazvala najbliže prijatelje i rekla im što se dogodilo, pitala sam ih jesu li poznavali nekoga, bilo koga, tko je prošao sve ovo i preživio i spasio brak. Željela sam vjerovati da je to moguće. Je li to bilo normalno? Koliko dugo treba da sve bude po starom? Nitko od mojih prijatelja nije poznao takav par. Drugi su brakovi mogli preživjeti nevjeru, ali nitko o tome nije pričao. U Nikolu sam se zaljubila jako brzo i odmah osjetila povjerenje i sreću poput nekog

djeteta koje sa stolca skoči roditelju u zagrljaj. Sa sigurnošću sam znala da će me uloviti. Nakon što smo se zaručili, rekao mi je da mu obećam, ako se ikad nađem u situaciji da ga prevarim, da ću mu reći kako bismo zajednički pokušali promijeniti naš odnos, popraviti ga. Smijala sam se, jer mi se to činilo glupim. I potom sam mu dala obećanje. Jesam li i ja njega tražila da obeća isto? Naravno da nisam. Nikada mi to nije palo na pamet. Koja je razlika između toga da vjerujete nekome i toga da ga uzimate zdravo za gotovo? Mislim da sam upala u tu zamku. Toliko sam se s njim osjećala sigurno, da nisam ni pomišljala na prevaru. Da ste me u posljednjih pet godina zaustavili na cesti i pitali koja je jedna stvar koju najviše volim u svome braku, bila bih vam odgovorila – povjerenje. Manje sam marila za njegovu ljubav, a mnogo više za sigurnost koju sam osjećala. Kada se to događalo, nisam toga uopće bila svjesna. Znala sam da nam brak nije kao na početku, ali govorila sam si kako je riječ o prolaznoj fazi, premostivoj prepriki koja se svakome događa. Unatoč tome, čak i tijekom godina kada je imao ljubavnicu, jedanput tjedno negdje smo išli sami. Bilo je tu i svađa, ali uvijek smo nastojali riješiti to što nas je mučilo. Oboje smo se složili kako je dobra strana našeg braka to što smo se znali dobro posvađati. I često su mi te situacije prolazile glavom. Dok mi je pričao kako je naš brak dobar, istodobno je spavao s nekom drugom ženom. Često mi se to znalo događati, razmišljala sam o nekim stvarima, vrtjela film... Svaki put bih nakon toga pala u duboku depresiju. Nakon nekog vremena, pomislila sam kako je moj mozak podijelio moj bol, jer se nikada ne bih mogla nositi s tim odjednom. No uz ta mračna razdoblja, bilo je i trenutaka kada sam se mogla sjetiti zašto sam voljela svog visokog i zgodnog muža te zašto sam uživala u njegovoj iskrenosti, inteligenciji, strpljivosti i smislu za humor... I nakon što je dio moje ljutnje

kopnio, počela sam razmišljati o sebi. Morala sam si priznati da je dio krivnje bio i na meni, ne zbog toga što me prevario, nego zbog nezadovoljstva i zamjeranja koje je postalo uobičajeno u našem braku. Počela sam mu zamjerati kada su naša djeca bila malena – vrijeme kada su mi se njegove potrebe, čak i njegova ljubav, doimale poput nekog tereta. Ali nikada nisam prestala biti velikodušna i draga prema njemu u malim stvarima, ali duboko u sebi postupno sam odustajala od našeg braka. Prije mnogo godina pročitala sam u jednom časopisu kako je muškarcima manje stalo do toga kako njihove žene izgledaju, nego do načina na kojih ih gledaju. Drugim riječima, naših nekoliko kilograma viška značilo im je mnogo manje od našeg kritičkog i razočaravajućeg izraza lica. Ne sjećam se kad sam posljednji put gledala Nikolu s divljenjem. Kako sam i mogla, kada bi me svaki put zaboravio nazvati da mi kaže kako mora dulje raditi. Ili kad bi svoje donje rublje bacio iza vrata naše kupaonice. Ili je bio prezaposlen da mi pomogne prije nego što dođu gosti.

Borba za brak

Nitko od nas nije dobivao ono što mu je bilo potrebno i nitko se nije potrudio da prvi pokaže želju da to učini. Činilo se lakšim odustati, naprosto ne mariti. Naravno, ne mariti je u redu sve dok vas nije briga, ali nas je bilo briga. Blaga ogorčenost i povremeni prezir postali su moje oružje protiv Nikole. On je u međuvremenu kiptio od bijesa. Samo što nije znao što da napravi, sve dok nije naišla ona i ponudila mu izlaz. Teško se ponovno zaljubiti u nekoga koga poznajete tolike godine – nisu više postojali trenuci one početne zaljubljenosti koji bi vas tjerali naprijed, a sve navike koje su vas izluđivale vukle bi vas prema dolje. No oboma nam je bilo stalo do našeg braka i odlučili smo mu dati novu priliku, kao i dati sve od sebe da ga više ne oštećujemo. Zato smo postavili neka pravila (koja, priznajem,

redovito kršimo). Umjesto da krivimo jedno drugo, pričali bismo samo o sebi i kako se osjećamo, zatim smo pokušali ljutnju staviti po strani i slušati jedno drugoga. Provodili bismo što više vremena ne pričajući o njegovoj nevjeri, nego bismo samo razgovarali (o prijateljima, vijestima, našoj obitelji). Odlazili bismo na koncerte, na planinarenje i vožnje biciklima s djecom. Kuhali bismo skupa, držali za ruke. Još uvijek ne znam kako će sve završiti. Još uvijek postoje trenuci kada shvatim da sam udana za muškarca koji mi je tako nešto mogao učiniti. No, i on shvaća. I posramljen je. U međuvremenu, naš je brak u važnim stvarima bolji nego ikada prije. Nikola više ne odbacuje svoju ljutnju u nadi da će ona nestati. A ja sam počela obraćati pozornost na stvari zbog kojih sam se prije 12 godina zaljubila u njega. Prije nekoliko tjedana, u ormaru sam naišla na onaj crni čipkasti grudnjak s početka svoje priče. Posramio me – tako nedvosmisleno, javno – ali nisam se mogla natjerati da ga bacim. Odjenula sam ga i u njemu zavela svoga supruga. No tada, tijekom seksa, nisam se mogla prestati pitati: Je li i nju dodirivao na isti način? Jesu li njezine grudi bile veće od mojih? Što joj je govorio kada je ulazio u hotelsku sobu u kojoj su vodili ljubav? Nikola me čvrsto zagrlio dok sam ja neutješno plakala. Kasnije me pitao koliko dugo će mi trebati da prijedem preko njegove nevjere i morala sam mu iskreno priznati da ne znam. Možda zauvijek. Ili već sutra. Tada je učinio nešto za mene za što sama nisam imala hrabrosti. Izvukao me iz te ružne strane moje prošlosti. Rekao mi je: Sad sam s tobom i volim te. Želim da naš brak uspije i bude sretan, počevši od ovoga trenutka. Duboko sam udahnula i našla se u njegovu zagrljaju – zagrljaju nekoga toliko poznatog, a opet potpuno novog i nepoznatog. Što je, ispostavilo se, čak i nakon svega – povrijeđenosti i izdaje – mjesto na kojem najviše želim biti i ostati.